

Використана література:

1. Морозов В. П. Искусство резонансного пения / В. П. Морозов. – М. : Искусство и наука, 2002. – С. 23-41.
2. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М. : Флинта, 1998. – 200 с.
3. Стулова Г. П. Хоровой класс / Г. П. Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – С. 99-133.

МА ЦЗЮНЬ. Диагностика вокального слуха будущих учителей музыки в процессе певческой деятельности.

В статье рассмотрены вопросы диагностирования уровней развития вокального слуха студентов институтов искусств в процессе учебной деятельности в классе постановки голоса. Определены уровни развития вокального слуха будущих учителей музыки, а именно: адаптивный, достаточный, высокий.

Ключевые слова: вокальный слух, учитель музыки, слуховые представления.

MA CZYUN'. Diagnostics of vocal ear of future music masters in the process of song activity.

In the article the questions of diagnosticating of levels of development of vocal ear of students of institutes of arts are considered in the process of educational activity in the class of the voice training. The levels of development of vocal ear of future music masters are certain, namely: adaptive, sufficient, high.

Keywords: vocal ear, music master, auditory presentations.

**Моштук В.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені В. Гнатюка**

**ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЙ І КРЕСЛЕННЯ В РОЗРІЗІ ЙОГО ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ**

Розкрито сутність поняття проектно-технологічної культури як різновиду загальної культури особистості. Висвітлено місце проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій і креслення в системі його фахової культури. Розглянуто умови формування проектно-технологічної культури в процесі фахової підготовки студентів.

Ключові слова: культура, педагогічна культура, фахова культура, проектно-технологічна культура.

Головною метою сучасної освіти виступає не просто формування високопрофесійного фахівця у певній галузі, а “створення людини культури”, здатної і готової до реалізації важливих ролей у інформаційно-технологічному суспільстві. У зв'язку з цим постає питання про необхідність підготовки педагога з високим рівнем проектно-технологічної культури, який буде успішно формувати її у своїх вихованців.

На теперішній час проблема розвитку проектно-технологічної культури (ПТК) вчителя технологій і креслення є ще недостатньо розробленою у вітчизняній та світовій педагогічній науці і практиці. **Мета статті** полягає у

розкритті особливостей формування проектно-технологічної культури студентів і визначення її ролі у системі фахової культури майбутніх педагогів.

Філософське представлення проблеми освіти як складової культури висвітлено в дослідженнях В. Андрущенка, М. Михальченка, Г. Батищева, А. Валіцької, Л. Губерського, О. С. Долженка, І. А. Ільїна, С. Ф. Клепка, Н. С. Розова та інших вчених.

Професійно-педагогічна культура як педагогічна категорія має наукове розв'язання у дослідженнях В. Гриньової, І. Ісаєва, Н. Крилової, А. Маркової, С. Сисоевої, В. Чайки, В. Ясвіна та ін.

Проектно-технологічна культура вчителя технологій і креслення, як підструктура загальної професійно-педагогічної (фахової) культури, висвітлена у таких науковців, як Є. Артамонова, О. Бондаревська, М. Віленський, І. Ф. Ісаєв, Колесов, Н. Ліфінцева, А. Мудрик, Н. Никандрова, Є. Силаєва, В. Сластьонін, В. Тамарин, А. Ходусов, Є. Шиянов, Д. Яковлева та ін.), які аналізували окремі види професійних культур (методологічну, історико-педагогічну, етично-естетичну, комунікативну, проектну, технологічну, духовну, психологічну, діагностичну та ін.).

Освіта є складовою частиною культури людини й суспільства. Щоб виявити основні риси освіти, необхідно проаналізувати особливості культури, в рамках якої вона розвивається. Концентрованим вираженням високого рівня культури фахівця є сукупність загальної, професійної і особистісної культури [3].

Термін “культура” (лат. *cultura*) має понад чотириста трактувань; у широкому розумінні, вона означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених усіма видами перетворювальної діяльності людини і суспільства. Сама людина формується у процесі власної діяльності як культурно-історична істота, що засвоює мову, прилучається до традицій і цінностей, що існують у суспільстві, оволодіває властивими для конкретного суспільства і його культури прийомами і навичками діяльності. Людина, отже, є продуктом загальнолюдської культури, її представником і носієм [5].

Критерієм культури особистості вважають “оптимальність і конструктивність її власного самовираження, самореалізації і того способу професійної діяльності, за допомогою якого вона здійснює цю діяльність” [2, с. 84].

Види культури утворюють своєрідний генетично пов'язаний ланцюжок: “культура” – “духовна культура” – “культура особистості” – “фахова культура” – “професійно-педагогічна культура” – проектно-технологічна культура.

У цьому контексті *проектно-технологічна культура (ПТК)* вчителя технологій і креслення виступає однією із сторін фахової культури, яка, в

свою чергу, розглядається як проекція загальної культури, що проявляється в системі професійних якостей та специфіці педагогічної діяльності вчителя.

Щоб охарактеризувати ПТК і визначити її місце в системі фахової культури, спочатку потрібно уточнити такі поняття, як “педагогічна культура”, “професійно-педагогічна культура” та “фахова (професійна) культура”.

Педагогічна культура є найважливішою якістю особистості вчителя, що формується на основі загальної культури людини. Вона забезпечує можливість розв’язування соціальних і професійних завдань, як в типових випадках, так і в ситуаціях невизначеності (нестандартних).

Педагогічна культура вчителя є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення учителем зразків педагогічної практики з позицій гуманізму. На цьому акцентують увагу багато науковців. Зокрема, В. Чайка зазначає, що важливою сутнісною характеристикою вчителя, складовою його професійної підготовки, показником рівня сформованості педагогічної діяльності є педагогічна культура, яка генетично пов’язана з духовною і професійною культурою особистості [8].

Формування педагогічної культури означає розвиток у студентів самосвідомості, самостійності, незалежності суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей, почуття самоповаги, здатність орієнтуватися у світі духовних цінностей, уміння приймати рішення і нести відповідальність за свої дії і вчинки [1, с. 14-15].

І. Ф. Ісаєв ввів поняття професійно-педагогічної культури. У його трактуванні *професійно-педагогічна культура* представляється як “інтегральна якість особистості педагога-професіонала, як умова і передумова ефективної педагогічної діяльності, як узагальнений показник професійної компетентності викладача і як мета професійного самовдосконалення” [3, с. 17].

Крім них, для характеристики вчителя як професіонала, використовують інтегроване поняття “фахова (професійна) культура”, яке, на нашу думку, об’єднує всі раніше зазначені поняття, включаючи також і культуру особистості. З цього випливає, що поняття “*фахова культура вчителя*” є ширшим за поняття “*педагогічна культура вчителя*”. Тому в подальшому ми будемо оперувати саме цим поняттям.

Фахова культура виконує функції регулювання, збереження, відтворення і розвитку професійної діяльності, якщо в основі її знаходиться відповідна філософія або ідеологія. Як сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, норм, правил і моделей поведінки людей вона є відносно замкнутою сферою, пов’язаною з конкретним видом, специфікою діяльності фахівців у сучасних умовах розподілу праці. Ми притримуємось

думки, що фахова культура вчителя технологій і креслення може розглядатися як системна характеристика особистості та діяльності педагога, що становить інтегративну (синтетичну) єдність аксіолого-культурологічного, мотиваційного, когнітивного і діяльнісно-компетентнісного компонентів. Її наявність забезпечує вчителю успішність виконання на високому рівні професійної діяльності, можливість здійснення виховної та позаурочної роботи з фаху, а також характеризується сформованістю у фахівців мотивів і здібностей суб'єктного розвитку.

Проектно-технологічна культура (ПТК) – це нове ставлення до навколишнього світу, засноване на перетворенні, поліпшенні і вдосконаленні місця існування людини. І хоча на теперішній час ще не сформовано саме поняття “проектно-технологічна культура” вчителя трудового навчання, не уточнена її сутність і не конкретизовані компоненти, її роль у становленні фахової культури педагога є суттєвою.

Ми вважаємо, що ПТК містить кілька складових, основними з яких є *проектна культура (ПК)* та *технологічна культура (ТК)*.

Проектна культура (ПК) вчителя трудового навчання відображає творчо-інтуїтивну складову його проектно-технологічної культури і формується у процесі проектування. З позиції концепції проектної культури *проектування* усвідомлюється як спосіб існування сучасного суспільства. Рівень проектної культури здійснює вирішальний вплив на процес і результати професійної діяльності людини і сприяє зростанню продуктивності праці, економічної ефективності виробництва [6].

Зважаючи на багатогранність поняття “проектна культура вчителя”, що охоплює різні сторони особистісних проявів та діяльності вчителя, можна виділити такі найважливіші її структурні складові компоненти: когнітивний; мотиваційний; інтерактивний; комунікативний; соціально-перцептивний. Кожен з них є похідним від базових компонентів освіти (професійних знань і вмінь учителя) щодо реалізації проектної діяльності, духовного та етичного її підґрунтя.

Іншою складовою ПТК вчителя трудового навчання є **технологічна культура (ТК)**, яка визначає її технологічний аспект. Наш підхід до її характеристики базується на тому, що суттєвою ознакою всіх виробничих і соціальних процесів є їх *технологізація* – неухильне дотримання відповідного змісту і послідовності етапів практичної реалізації проектів, тобто використання певних *технологій*.

Як інтеграційне новоутворення, ПТК містить в собі техніко-технологічний світогляд, проектно-технологічне мислення, проектно-технологічну освіченість і компетентність, етику і естетику, економіку та екологію. Будучи одним з видів так званих “універсальних культур”, ПТК нині виступає основним чинником прогресивного розвитку суспільства і виробництва, а

також сприяє успішній діяльності людини в усіх сферах життя [7; 9].

Проектно-технологічну культуру вчителя технологій і креслення потрібно розглядати з позиції аксіолого-культурологічного підходу – концепції, заснованої на культурній ідентифікації та особистісній самодетермінації, самовдосконаленні і саморозвитку майбутнього педагога [2; 3; 6; 7; 9 та ін.], що виступає самостійною категорією, одним з видів професійно-культурної системи, в якій найширшою керованою системою є професійно-педагогічна (фахова) культура. Проектно-технологічна культура вчителя як психолого-педагогічний феномен детермінований (визначений) *педагогічною взаємодією, комунікацією і проектно-технологічною діяльністю*.

Дослідження шляхів формування проектно-технологічної культури має бути спрямоване на виявлення основних тенденцій її розвитку та функціонування. “Тенденція виражає певний порядок причинного стійкого зв’язку між структурними і функціональними компонентами проектно-технологічної культури, за якого зміни одних складових викликають зміни інших” [7, с. 47].

З цього випливає, що **проектно-технологічна культура (ПТК)** педагога – це якісне інтегральне новоутворення в структурі його фахової підготовки, яке відображає мотиваційні установки і ціннісно-сміслові орієнтації на здійснення креативної діяльності, відповідні компетенції та прогнозовані результати їх досягнення, а також здібності до саморозвитку, самореалізації та релаксації.

У широкому трактуванні **проектно-технологічна культура** майбутнього вчителя технологій і креслення виступає як якісне інтегральне професійно-особистісне утворення, яке передбачає: сукупність фахових компетенцій, що відповідають сучасному рівню розвитку суспільства; розвиток функціональних можливостей проектування і конструювання та психологічну готовність застосування інноваційних підходів їх реалізації; здатність знаходити креативні розв’язки проектно-технологічних завдань; можливість діяти в нестандартних умовах процесу трудової підготовки і вміння їх трансформувати; здібності прогнозувати наслідки прийнятих проектних рішень та вміння нести за них відповідальність.

Освітнє середовище формування проектно-технологічної культури забезпечує студентів знаннями (*графічними, техніко-технологічними, проектними, економічними, культурологічними*), вміннями (*аналітичними, прогностичними, діагностичними, евристичними, проектними, технологічними, розрахунковими*), рисами особистості (*ініціативністю, акуратністю, сумлінністю, старанністю, активністю, креативністю*), а також психологічними характеристиками (*способами кодування інформації, згортанням розумових операцій, здібністю до перенесення, цілісністю сприйняття, гнучкістю мислення*) тощо.

Схема 1. Змістові компоненти проектно-технологічної культури вчителя технологій і креслення

Тому, коли ми аналізуємо проектно-технологічну культуру (ПТК) майбутнього вчителя технологій і креслення, розуміємо, що вона тісно пов'язана з іншими складовими: технічною, графічною, інформаційною, математичною, економічною, екологічною, естетичною, комунікативною, професійно-особистісного самовизначення та ін. (схема 1). Одні складові (графічна, технічна, інформаційна) суттєво впливають на формування ПТК педагога, інші (економічна, математична) – трохи менше.

Функціональними компонентами проектно-технологічної культури є: дослідницький, комунікативний, організаційний, проектувальний і нормативний.

Технологія формування проектно-технологічної культури особистості майбутнього вчителя, яка відбувається в умовах взаємодії та співпраці викладача і студента, забезпечує готовність до проектно-технологічної діяльності на основі теоретичної, практичної, квазіпроектної, навчально-проектної видів діяльності в рамках загальної фахової підготовки.

Формування і функціонування ПТК, як і інших видів культури у системі фахової культури майбутнього вчителя технологій і креслення, доцільно розглядати в двох аспектах: зовнішньому і внутрішньому (об'єктивному та суб'єктивному). Зовнішній аспект – соціальний; він містить взаємодію студента із своїми однолітками та викладачами на основі спільної творчо-перетворювальної діяльності з метою забезпечення особистісного розвитку. Внутрішній аспект – особистісне переконання (цінності) в необхідності розвивати себе, щоб керувати (в майбутньому) розвитком інших людей,

прагнення (потреби) будувати педагогічний процес на проектно-технологічній основі, що проявляється в *креативному спрямуванні особистості майбутнього вчителя*.

Єдність зовнішнього та внутрішнього аспектів в структурі проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій і креслення дає змогу розглядати процес її формування як цілісний, взаємозалежний і незворотний.

Етапами формування проектно-технологічної культури вчителя будемо вважати:

1) проектно-технологічну грамотність (творчий підхід у діяльності майбутнього вчителя);

2) проектно-технологічну освіченість (розвиток мотивації для пізнавальної діяльності);

3) проектно-технологічну компетентність (розвиток ключових, базових та спеціальних компетенцій);

4) формування і розвиток проектно-технологічної культури.

Висновки. Формування у студентів основ проектно-технологічної культури об'єктивно обумовлено як потребами сучасного етапу розвитку суспільства і виробництва, так і настійною необхідністю реформування традиційної системи підготовки майбутніх вчителів, що виражається в численних спробах її вдосконалення.

ПТК як частина фахової культури – культури творчо-перетворювальної діяльності – має стати необхідною умовою професійного становлення студентів та основою інноваційних перетворень, які забезпечуватимуть підвищення якості освіти, активізацію самопізнання, осмислення шляхів і можливостей власної самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку особистості.

Перспективою подальшого висвітлення проблеми дослідження є визначення механізмів шляхів і засобів формування проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій і креслення в контексті його фахової підготовки та розвитку його фахової культури.

Використана література:

1. *Гриньова В. М.* Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: теоретичний та методичний аспекти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. М. Гриньова. – К., 2001. – 45 с.
2. *Деркач А. А.* Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Акмеологические основы управленческой деятельности. – М. : РАГС, 2000. – 340 с.
3. *Исаев И. Ф.* Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / И. Ф. Исаев. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 208 с.
4. *Пахомова Н. Ю.* Проектное обучение / Н. Ю. Пахомова // Методист. – № 4. – С. 39-46.
5. *Степин В. С.* Философия науки и техники / В. С. Степин, В. Г. Горохов, М. А. Розов. – М. : Контакт-Альфа, 1995. – 384 с.

6. Сидоренко В. Ф. Генезис проектной культуры / В. Ф. Сидоренко // Вопр. философии. – 1984. – № 10. – С. 86-99.
7. Филимонюк Л. А. Основные тенденции и принципы формирования проектной культуры будущего педагога / Л. А. Филимонюк // Казанский педагогический журнал. – 2008. – № 1. – С. 46-53.
8. Чайка В. М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності : монографія / [за ред. Г. В. Терещука]. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 275 с.
9. Ченобытов В. А. Основы проектной культуры / В. А. Чернобытов, Н. С. Коваленко // Акмеологический подход в профессиональной подготовке специалистов на факультете технологии и предпринимательства. – СПб. : Береста, 2002. – С. 116-123.

МОШТУК В. В. Проектно-технологическая культура будущего учителя технологий и черчения в разрезе его профессиональной культуры.

Раскрыта сущность понятия проектно-технологической культуры как разновидности общей культуры личности. Отражено место проектно-технологической культуры будущего учителя технологий и черчения в системе его профессиональной культуры. Рассмотрены условия формирования проектно-технологической культуры в процессе профессиональной подготовки студентов.

Ключевые слова: культура, педагогическая культура, профессиональная культура, проектно-технологическая культура.

MOSHUK V. Project-technological culture of future teacher of technologies and drawing in the cut of his professional culture.

Essence of concept of project-technological culture is exposed as to the variety of general culture of personality. The place of project-technological culture of future teacher of technologies and drawing is reflected in the system of him professional culture. The terms of forming of project-technological culture are considered in the process of professional preparation of students.

Keywords: culture, pedagogical culture, professional culture, project-technological culture.

**Невмержицька О. В.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

ПРАГМАТИЗМ І АКсіОЛОГіЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано погляди на виховання й освіту у працях філософів – прихильників прагматизму. Охарактеризовано методичні та організаційні засади формування цінностей особистості у прагматичній педагогіці.

Ключові слова: цінності, прагматизм, інструменталізм, формування вартостей.

Серед філософських течій та напрямів великий вплив на процес освіти мала філософія прагматизму. Прагматизм зародився в епоху наукової і промислової революцій, в яку постав тип нового технологічного суспільства. І, власне, поєднання філософської спадщини та здобутків науки створило ґрунт для виникнення реалістичної прагматичної філософії. Формулювання основних засад прагматизму збіглося у часі з динамічними суспільними, політичними й едукативними реформами, здійснюваними з кінця 80-х рр.